

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора, декана факультету іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Попової Олександри Володимирівни про дисертацію Писаревської Олени Володимирівни на тему «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність рецензованого дослідження не викликає жодних сумнівів та ґрунтується на потребі в підготовці майбутніх юристів-міжнародників з високим рівнем професійної компетентності, які мають високий рівень мотивації до вивчення юриспруденції та використання як державної, так й іноземної мови для спеціальних цілей, рефлексії та професійно-центрованих стратегій в умовах очного, дистанційного, онлайн та інтерактивного навчання. Очевидною також є відсутність в українській освітній практиці теоретично описаного, практично втіленого та належним чином апробованого педагогічного конструкту, спрямованого на формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників у закладах вищої освіти. У цьому зв'язку, очевидною є необхідність вивчення і впровадження в українські виші досвіду зарубіжних науковців щодо формування фахової компетентності майбутніх фахівців з права, зокрема стратегічної компетентності, брак якого відчувається в сучасній педагогіці. Потреба в ефективних методиках у зазначеній сфері підтверджує інтенцію авторки проаналізувати досвід саме Франції, оскільки юридичні факультети цієї країни, як відомо, мають тривалу історію, відзначаються високою якістю надання освітніх послуг і потужним потенціалом приймати українських

студентів на навчання в межах програм міжнародної академічної мобільності.

Своєчасність теми дослідження визначається вимогами до сучасної професіограми юристів-міжнародників, зокрема в необхідності розвитку їхньої здатності і готовності якісно виконувати професійні обов'язки в державному й міжнародному контекстах.

Важливість рецензованої дисертації зумовлена також низкою суперечностей, вдало визначених дисертанткою:

– об'єктивною потребою суспільства в конкурентоспроможних фахівцях з міжнародного права з належним рівнем сформованості стратегічної компетентності та недостатньою теоретичною розробленістю й методичною забезпеченістю процесу формування стратегічної компетентності у майбутніх юристів-міжнародників у закладах вищої освіти України;

– потребою в обґрунтуванні педагогічних умов і визначенні шляхів реалізації кращих ідей французького досвіду та освітнім середовищем українських ЗВО юридичного профілю, зорієнтованим на репродуктивній стиль освітньої діяльності;

– домінуванням знанневої парадигми у навчанні майбутніх фахівців із міжнародного права в університетах України та необхідністю вдосконалення і модернізації наявних освітніх практик.

З огляду на зазначене, тема дисертаційного дослідження О. В. Писаревської є актуальною, суспільно й науково важливою. Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. Констатуємо логічну обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій-пропозицій, сформульованих авторкою в дисертації. Наукова і творча концепція дисертантки та етапи її реалізації повною мірою подано у вступі, який витримано в традиційному форматі з дотриманням чинних вимог до його змісту й структури.

Загалом дисертація О. В. Писаревської вирізняється глибоким аналізом теоретико-методологічного надбання вітчизняної і зарубіжної науки, що дало змогу встановити діалектично-логічний зв'язок між елементами запропонованого підгрунтя Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції.

Значний інтерес становлять репрезентований всебічний аналіз складових професійної компетентності юристів-міжнародників й історіографічну парадигму трансформації її контенту з урахуванням нормативних вимог країн ЄС та України.

Грунтовно дисертантка підходить до визначення таких феноменів, як: *«компетенція»*, *«компетентність»*, *«стратегічна компетентність майбутніх юристів-міжнародників»*, *«юридична освіта»* тощо.

Високої оцінки заслуговує проілюстроване розмаїття форм, методів і засобів навчання, серед яких можна виокремити такі: написання концепт-конспектів, коментарів до постанов; конкурси із судових дебатів, навчальні судові засідання, юридичні есе.

Варто наголосити на чіткості подачі детального змісту бакалаврських і магістерських програм професійної підготовки майбутніх юристів-міжнародників (с. 156–158), що пропонують університети Франції (Університет Париж I Пантеон-Сорбонна, Університет Париж II Пантеон Ассас, Університет Екс-Марсель, Університет Сержі-Понтуаз, Університет Версало Сен-Кентен, Юридичний університет міста Тур, Юридичний університет міста Бордо, Університет Ліон III Жан Мулен).

Модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції має чітку структуру й міцні теоретичні підвалини, містить усі елементи, що дають змогу для повноцінного й ґрунтового дослідження: *цільовий блок* (мета, завдання та соціальне замовлення сучасного суспільства щодо підготовки фахівця із міжнародного права), *методологічний блок* (структура стратегічної компетентності, підходи та принципи), *організаційно-процесуальний блок*

(складові підготовки, форми організації, методи, засоби навчання), *змістовий блок* (фундаментальні фахові теоретичні дисципліни, дисципліни спеціалізації (обов'язкові і вибіркові), суспільні і гуманітарні дисципліни, теми, проблеми, комунікативні поведінкові і навчальні стратегії, відповідні знання, навички і вміння, які складають основу стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників і формуються в процесі вивчення студентами відповідних навчальних курсів і дисциплін, участі у практиках, стажуваннях та інших поза аудиторних заходах, тренінгах, майстер-класах з ораторського мистецтва і письмових практик, професійної етики, юридичної методології, юридичних клініках, симуляції судових засідань, конкурсах і судових змаганнях), *контрольно-результативний блок* (рівні сформованості стратегічної компетентності, критерії і показники) та *очікуваний результат* (сформована стратегічна компетентність майбутнього юриста-міжнародника).

Оригінально зкорельовано авторкою зміст навчання студентів – майбутніх юристів у системах освіти Франції та України (Роздів III I Додатки Б – Д). Відзначимо, що в Додатку Є маніфестовано спектр авторських завдань і результати оцінювання рівня сформованості стратегічної компетентності майбутніх українських юристів-міжнародників. Проте, вважаємо за доцільне розмістити цю інформацію в практичній частині роботи задля більш наочного сприйняття змісту експериментальної складової авторського дослідження. Від цього робота б тільки відіграла.

Найбільш суттєвими і важливими здобутками, що одержала Олена Володимирівна Писаревська особисто і які характеризують новизну її дисертації, є такі результати:

- наукове узагальнення практичного досвіду формування стратегічної компетентності у майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;
- визначення етапів професійної підготовки (базовий, середній, професійний) й аналіз організаційно-процесуальних особливостей та змісту;

- *конструювання* моделі формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції;

- *специфікація* шляхів реалізації ідей кращого французького досвіду щодо формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників у контексті українських закладів вищої освіти тощо.

На всіх етапах дослідження, описаних у трьох розділах дисертації, зроблено узагальнення і висновки. Основні положення дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і достатньо висвітлено в наукових публікаціях авторки. Результати дослідження за темою дисертації висвітлено у 15 одноосібних наукових публікаціях авторки, посилання на які подано у висновках до кожного розділу.

Загальні висновки чітко співвідносяться зі змістом сформульованих у вступові завдань і матеріалами кожного з розділів, їх можна вважати правдивими й ґрунтовними; переконливо репрезентовано шляхи адаптації ідей французького досвіду формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників до умов українських ЗВО. Результати дослідження О. В. Писаревської є важливим і відчутним внеском у розвиток теорії та практики навчання майбутніх юристів; можуть використовуватися в подальшому гарантами і розробниками освітніх програм, викладачами, керівниками освітніх центрів, аспірантами, студентами.

Зазначимо, що під час опрацювання змісту дисертаційного дослідження О. В. Писаревської не було виявлено порушень академічної доброчесності.

Високо оцінюючи рецензовану дисертацію, зауважимо на окремі її аспекти, що потребують уточнення, пояснення чи корекції, а саме:

1. Формулюючи авторську дефініцію педагогічного феномена «*професійна компетентність юриста*» (с. 36, с. 88) як «сформованість цілісного комплексу знань, умінь та навичок, психологічних якостей та професійних можливостей, уміння використати ці знання, навички і досвід в конкретних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного

результату», дослідницею акцентовано на сформованості певних знань, умінь, навичок, якостей, але з контексту дисертації зрозуміло, що авторка досліджує інтегральне психолого-педагогічне професійно-спрямоване утворення, де ключовим компонентом є здатність використовувати сформований комплекс знань, умінь і навичок. Тому вважаємо за доцільне акцентувати на зазначеній якості.

2. На сс. 77–78 репрезентовано компоненти стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників. Здається, що у складі досліджуваної компетентності авторка не згадала про важливі вміння прогнозувати та нейтралізувати потенційні конфлікти як на державному (робота з клієнтом, у команді), так і на міжнародному рівнях.

3. Серед підходів, що були детерміновані в контексті дослідження, більшу увагу бажано приділити специфікації саме *контекстного* підходу поряд з компетентнісним, комунікативним, міждисциплінарним і діяльнісним. У тексті дисертації він актуалізується через приклади виконання професійно-центрованих завдань у наближених до реальності умовах.

4. На с. 177 подана шкала оцінювання результатів навчання – «17–20 балів» / «*дуже добре*». Пропонуємо надати адекватний переклад цієї номінації (від англ. «*very good*»), тобто «*відмінно*», що є його відповідником в українській системі освіти.

5. Простежуються деякі огріхи в оформленні таблиці 2.10 (с. 184).

Зазначені зауваження до дисертаційного дослідження мають здебільшого дискусійний чи рекомендаційний характер і жодним чином не применшують її значення і не знижують загальної високої оцінки, проте можуть слугувати стимулом для дискусії в подальшій науковій діяльності дисертантки.

Рецензована робота Олени Володимирівни Писаревської є вагомим внеском у подальший розвиток вітчизняної професійної освіти, а саме: обґрунтовано сутність та структуру стратегічної компетентності майбутніх

юристів-міжнародників; визначено рівні її сформованості, відповідні критерії та показники; проаналізовано теоретико-методологічні основи формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції; виявлено організаційно-змістові особливості й сконструйовано модель формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції; визначено шляхи реалізації прогресивних ідей французького досвіду в умовах українських ЗВО.

Отже, дисертація О. В. Писаревської з теми «Формування стратегічної компетентності майбутніх юристів-міжнародників в університетах Франції» є повністю завершеним та самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науково-теоретичному рівні і відповідає кваліфікаційним вимогам наказу Міністерства освіти і науки № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 року за № 155/30023) та п.п. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її авторка Олена Володимирівна Писаревська заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

Декан факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
доктор педагогічних наук, професор

О. В. Попова

